

взаємин подружжя. Так, традиційні ролі передбачають з боку дружини народження і виховання дітей, створення домашнього затишку і ведення домашнього господарства, пристосування до залежності і терпимість до обмеження сфери діяльності. З боку чоловіка вимагається прийняття основних рішень, підтримка сімейної влади і контроль, економічна безпека і захист сім'ї, емоційна вдячність дружині за пристосування до залежності.

Товариські ролі потребують від подружжя забезпечення моральної підтримки і сексуального задоволення, жвавого і цікавого спілкування один з одним і оточуючими.

Сьогодні відбувається процес становлення «нової» сім'ї, у якій стосунки між подружжям з самого початку будуються за принципами товариськості, а не за принципом «хто головний?». Він складний і хворобливий, оскільки нові ролі чоловіка та жінки ще недостатньо засвоєні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Видавничий цент «Академія», 2004. – 308 с.
2. Лень Т. Система ґендерної соціалізації в сучасних умовах / Т. Лень // Вища освіта України. – 2007. – №3. – С. 63–69.
3. Психологический словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд-е. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

Руслана Чин,

аспірантка кафедри практичної психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ В РАМКАХ ҐЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

В умовах розвитку сучасного суспільства, що супроводжується поширенням загальноєвропейських цінностей, особливої актуальності набуває проблема розвитку ідентичності як важливого особистісного утворення у підлітковому віці. Незважаючи на розробленість багатьох аспектів виокремленої проблематики, даний феномен є недостатньо дослідженим у контексті сучасної психологічної науки і потребує ґрунтовного теоретичного аналізу та емпіричного вивчення.

Метою нашого дослідження є здійснення аналізу проблеми особистісної ідентичності сучасних підлітків в рамках ґендерного підходу.

Виокремлюючи поняття ідентичності у контексті концепції психосоціального розвитку, Е. Еріксон визначає особистісну ідентичність як переживання індивідом власної цілісності, неперервності внутрішнього ототожнення із собою, неперервності самопереживання індивіда [4].

Сьогодні із впевненістю можна констатувати, що специфічні умови, в яких відбувається самоідентифікація сучасних підлітків, зумовили суттєві зміни у спрямованості, цілях, цінностях, які вони розглядають в якості власних орієнтирів. Це призводить до формування нових типів ідентичності, а також до змістової модифікації традиційно виокремлених. У віковому аспекті ідентифікації теж відбуваються значні зміни. Відтак загальновідомим став феномен «тривалого дитинства», суть якого, на думку сучасних дослідників, полягає у подовженні тривалості часового періоду, призначеного для засвоєння молоддю «дорослих» ролей, проте нова тенденція – прагнення продовжити переживання дитячого щастя – трансформувалось у феномен «соціального інфантилізму». Зокрема І. Єгоричева вказує на те, що нав'язана ідентичність будується на завчених способах поведінки, ззовні встановлених способах реагування; вона є ригідною, закритою і жорсткою за структурою, а побудова стійкої ідентичності вимагає активності. Скоріш за все, значна частина підлітків, які з інтересом слідкують за деталізованим чужим життям, стають носіями саме «нав'язаної ідентичності» [1, с. 90].

Особливої уваги вимагає і такий феномен, як «множинна ідентичність», який аналізується не лише у дослідженнях етнічної ідентичності, але і у просторі інтернету або комп'ютерних ігор підлітків, коли вони визнають себе «героями», а в реальному житті повинні визнати себе «невдахами» і жити з цими реальностями одночасно. Характерним для підліткового віку є поняття негативної ідентичності. Навіть віднайшовши у собі сили для виходу за межі нав'язаної, множинної ідентичності і зіткнувшись з реальним (далеким від ідеалу) Я, а також з непомірно високими очікуваннями, вимогами соціуму (учителів, батьків), при наявності критичної позиції і одночасної відсутності серйозної підтримки з їх боку, а також при відчутті нестачі сил, засобів, способів бути тим, ким хочеться бути, підліток прагне включитися у самоідентифікаційну діяльність, але вона набуде іншої валентності. Результатом такої діяльності стане негативна ідентичність [1, с. 91].

Таким чином, у підлітковому віці результатом самоідентифікації можуть стати такі неконструктивні види ідентичності, як нав'язана, множинна, негативна, що спонукає до сприймання проблеми ідентичності, самоідентичності як однієї із пріоритетних і значущих у психології розвитку.

Провідною діяльністю у підлітковому віці Г. Цукерман називає соціально-психологічне експериментування із власною ідентичністю, а інтимно-особистісне спілкування є лише улюбленим, але не єдиним матеріалом цієї діяльності. Так як ідентичність є ключовим поняттям у підлітковій самосвідомості, свідоме дослідження власної унікальності відносно інших людей, пошук тієї інтегративної основи, яка забезпечить неперервність особистого досвіду у різних життєвих ситуаціях, і водночас об'єднає різні іпостасі Я (Я у власному сприйманні і Я очима інших

людей), утворює, як вважає Е. Еріксон, основний зміст особистісного розвитку у підлітковому віці [3; 4].

Оскільки ґендерна ідентичність як частина особистості, зауважує О. Кікінежді, включає основні її характеристики, то її можна розглядати як багатокомпонентну структуру, яка представлена на різних рівнях буттєвого й смислового просторів індивіда. Особистість, додає авторка, прагне утвердити свою ґендерну ідентичність в просторі свого буття, у всіх його сферах, що дозволяє їй пережити відчуття самоті і неповторності [2, с. 27–34].

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо у розробці рекомендацій для батьків та учителів у контексті розвитку особистісної ідентичності сучасних підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Егорычева И. Д. Особенности личностной идентификации и самоидентификации современных подростков на дистанции взросления / И. Д. Егорычева // Мир психологии. – 2012. – №1(69). – С. 84–93.
2. Кікінежді О. М. Ґендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія / О. М. Кікінежді. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 400 с.
3. Цукерман Г. А. Десяти-двенадцатилетние школьники: «ничья земля» в возрастной психологии / Г. А. Цукерман. – Вопросы психологии. – 1998. – №3. – С. 17–31.
4. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М.: Флинта: МПСИ: Прогресс, 2006. – 352 с.

Лілія Широкоградюк,

кандидатка психологічних наук,
доцент кафедри психології

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ВЕРБАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ: ҐЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Прояви різноманітних форм насилля стають ознакою часу. Почасти ми до деяких звикаємо, перестаємо помічати і засуджувати. А ті, що помічаємо – виправдовуємо тим, що це данина моді, особливості професії, закономірності віку, наслідки стресу тощо. Таким чином дозволяємо насилля стосовно себе, близьких нам людей, тварин. Свідками і жертвами такої поведінки стають діти. У більшості людей усталеною є думка, що насилля це – фізична дія, наслідком якої є фізичний біль і травматизація.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, насилля – це застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на тих, хто слабший, або не може чинити опір. Результатом насилля є травматизація, психічна травма, смерть, відхилення у розвитку та інші вади. Отже, насилля – це психологічний тиск, у результаті якого відбувається психічна травматизація.